

"Luftperspektiv af Slotsholmen med det første Christiansborg og slottets omgivelser. Udsnit af et håndtegnet, anonymt kort fra 1760'erne. Slotsholmen er forbavsende korrekt, men bygninger på bysiden i forgrunden må ikke tages for nøje. - Det kgl. Bibliotek."

Det kongelige Bibliotek på Slotsholmen

I anledning af en billedkavalkade

Af bibliotekskonsulent dr.theol. Jakob H. Grønbæk

På Slotsholmen ligger Christiansborg med Folketinget. Det ved da enhver, men Slotsholmen er mere end Christiansborg Slot. Blandt de mange, ganske vist knap så imponante bygninger findes også Danmarks nationalbibliotek, Det kongelige Bibliotek, som - så længe det har eksisteret - har ligget på Slotsholmen. Og har man ikke tidligere besøgt Det kongelige Bibliotek på Slotsholmen, kan man, hvis man står på Christiansborg Slotsplads, blot gå venstre om slottet og ind i Rigsdagsgården. Men i stedet for at bestige de mange trapper op til Folketingets indgangsportal, skal man gå gennem en af portene midt i den lange bygning (Rigsarkivet) lige overfor, og snart vil man skimte et stort haveanlæg med en lille dam i midten. I bunden af denne have, et af Slotsholmens ånehuller, ligger Det kongelige Bibliotek.

Det kongelige Bibliotek ligger i virkeligheden temmelig skjult. Der er således forbavsende mange, som mener at kende Slotsholmen, men alligevel er usikre på, hvor - eller overhovedet om Det kongelige Bibliotek ligger her. Mange har imidlertid deres daglige gang der, dels som ansatte, dels - og de er endnu flere - som benyttere i udlån og på læsesal. Og begge kategorier - såvel ansatte som studenter og forskere - må betragtes som begunstigede. Om ikke af anden grund så i hvert fald, fordi de har deres daglige gang på den skønne Slotsholm.

Slotsholmen har historisk atmosfære, så det batter. Hvis man da ellers har sans for at fornemme fortiden bag nutiden. Holmen, hvorpå biskop Absalon for ca. 800 år siden byggede sin borg, var i omfang mindre end en lille tredjedel af Slotsholmen nu. Der er siden fyldt op og op, så denne udvidede holm i dag kan rumme Christiansborgs imponerende og særdeles pladskrævende anlæg, Børsen, de utallige ministerialbygninger, Det kongelige Bibliotek før og nu, Proviantgården, Tøjhuset, Thorvaldsens Museum og mange andre "magtens boliger". Men Slotsholmen er stadigvæk som Absalons holm forblevet en ø, man kommer til ad broer, omgivet som den er af

"Midt i forrige århundrede var der efterhånden ikke meget tilbage af Tøjhushavnen, der i dag udgør Det kgl. Biblioteks have, men endnu kunne mindre skibe forløje. I baggrunden Proviangården, til venstre det nuværende Rigsarkiv. Tegning af Christian Hetsch fra ca. 1860. - Det kgl. Bibliotek."

de smalle Frederiksholms og Slotsholms kanaler og adskilt fra Christianshavn ved det brede havneløb. I de sidste ca. 250 år er Slotsholmen ikke vokset særlig meget, men den har i overvældende grad skiftet udseende. Nævnes kan det, at Christiansborg (både et første, et andet og et tredje) i det spand af år har erstattet det gamle København Slot - og Det kongelige Bibliotek har skiftet adresse.

Om Slotsholmen således som den har set ud gennem tiderne, som den ser ud i dag, og som den ville være kommet til at se ud, hvis utallige planskitser var ført ud i livet, om alt det kan den interesserede læse i det september sidste år påbegyndte værk "*København før og nu - og aldrig. En billedkavalkade om København inden for voldene og søerne*". Værket redigeres af Bo Bramsen, som mere end nogen er en kender af København, og som har haft sin flittige gang på Det kongelige Bibliotek. Og naturligvis måtte det første bind (376 sider) handle om netop Slotsholmen, hovedstadens hjerte! Herfra har Danmark jo da også været styret gennem århundreder og bliver det stadigvæk - på godt og ondt.

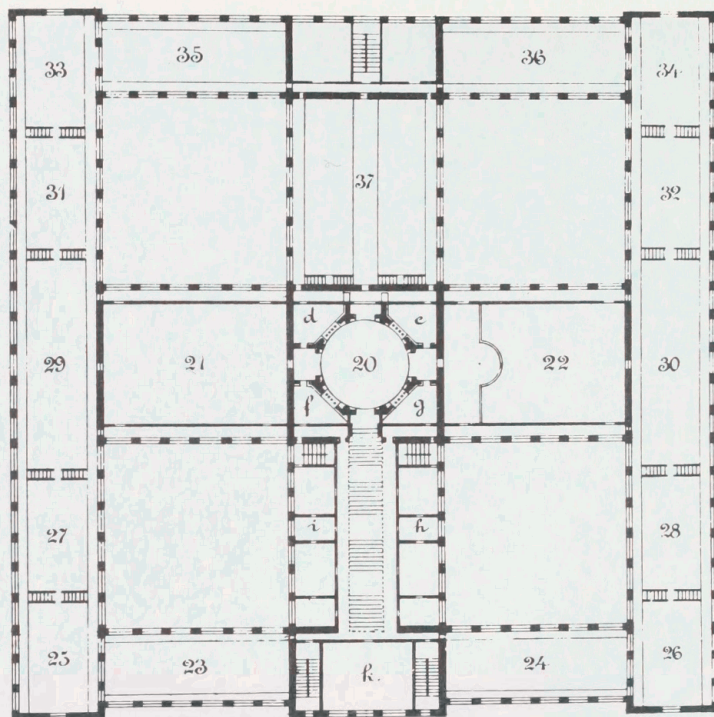
Hvis de efterfølgende bind kommer til at måle sig med det første, hvad angår velvalgte illustrationer i mængde (over 150 er hentet i Det kongelige Biblioteks billedarkiv), og hvad angår fremstillingen i skarphed, indsigt og elegance, så kan man trygt afvente de hastigt kommende resterende bind. Der bliver 11, og det sidste kommer allerede om tre år. Forfatteren til det første bind er overbibliotekar for Kunstakademiets Bibliotek, mag.art. Hakon Lund, som i forvejen har gjort utallige værker om arkitektur og kunst. Billedvalget og teksterne er Bramsens.

"Der findes kun få billeder af Tøjhushavnen, der bekræfter, at hele haven foran Det kgl. Bibliotek for bare 150 år siden endnu var et havneanlæg. Men på denne tegning ser man vandet bag en af de såkaldte vandporte fra Proviantgården. Tegning fra ca. 1860 af Christian Hetsch. - Bymuseet."

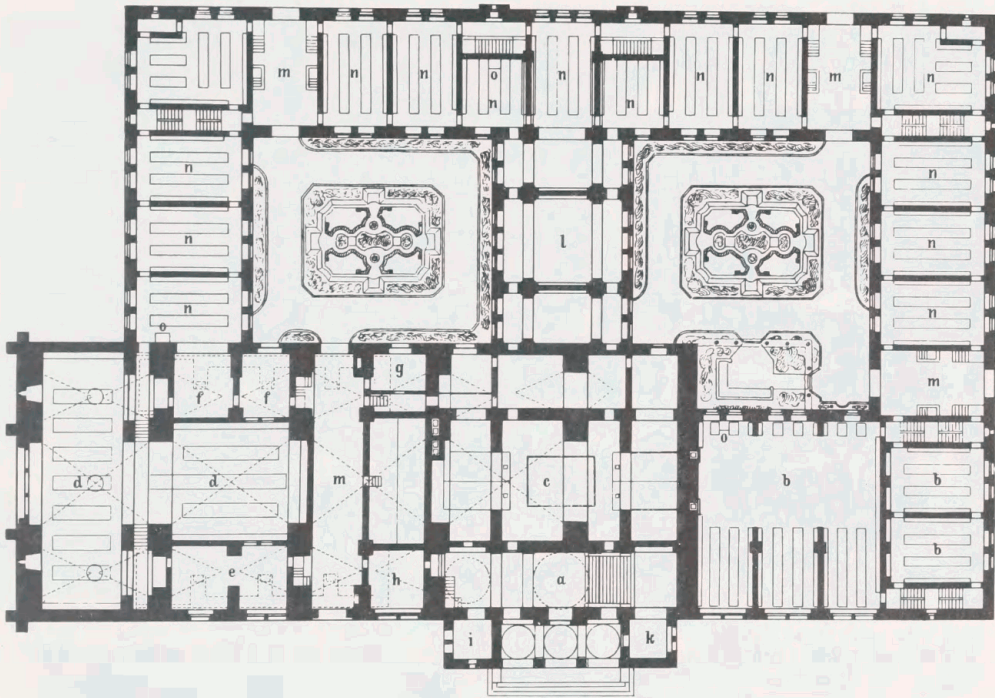

"Aldrig: I 1880'erne fremkom mange forslag til et nyt "Kongeligt Bibliotek". I 25 år arbejdede professor Hans J. Holm på opgaven. Grundplanen til venstre var hans første, men dette bibliotek skulle have ligget, hvor Nyrops Rådhus senere blev opført."

Også om Det kongelige Biblioteks "før og nu - og aldrig" serveres vældigt spændende og instruktivt stof selv for en, der ikke blot har haft Det kongelige Bibliotek som arbejdsplads i næsten et kvart århundrede, men også forlods ved lidt om bibliotekets historie. Nogen bedre fremstilling i kort begreb om bibliotekets bygningshistorie (godt 25 sider, inkl. illustrationer) ville næppe nogen anden end Hakon Lund kunne præstere. Helt naturligt har han ikke givet Det kongelige Biblioteks "før" et afsnit for sig selv, som tilfældet er med Det kongelige Biblioteks "nu". Det gamle Kongelige Biblioteks historie (i afsnittet "Rigsdagsgården", side 213-27) hænger nemlig nøje sammen med Kunstammerets og Rigsarkivets. De første 150 år boede bibliotek og kunstammer sammen under samme tag, og da biblioteket så endelig i 1906 tog en ny bygning i brug, overtog og ombyggede Rigsarkivet den gamle forladte. Iøvrigt den "groveste og mest tilintetgørende ombygning af et uvurderligt historisk hus", som Hakon Lund indigneret og med rette udtrykker det (side 226).

Den bygning, som blev maltrakteret, blev rejst i 1673 af den i år så fejrede Christian IVs næstældste søn, landets første enevoldskonge Frederik III, som forøvrigt i sine unge dage havde været gejstlig administrator. Måske var der en sammenhæng mellem hans gejstlige islæt og hans forkærlighed for bøger. I hvert fald flyttede han sin kongelige bogsamling fra det gamle Københavns Slot til den nyopførte biblioteks- og Kunstammerbygning skråt overfor slottet. I den bygnings midteretage blev kongens bøger anbragt i "den umådeligt lange bogsal" med de 66 søjler (Bramsen tæller

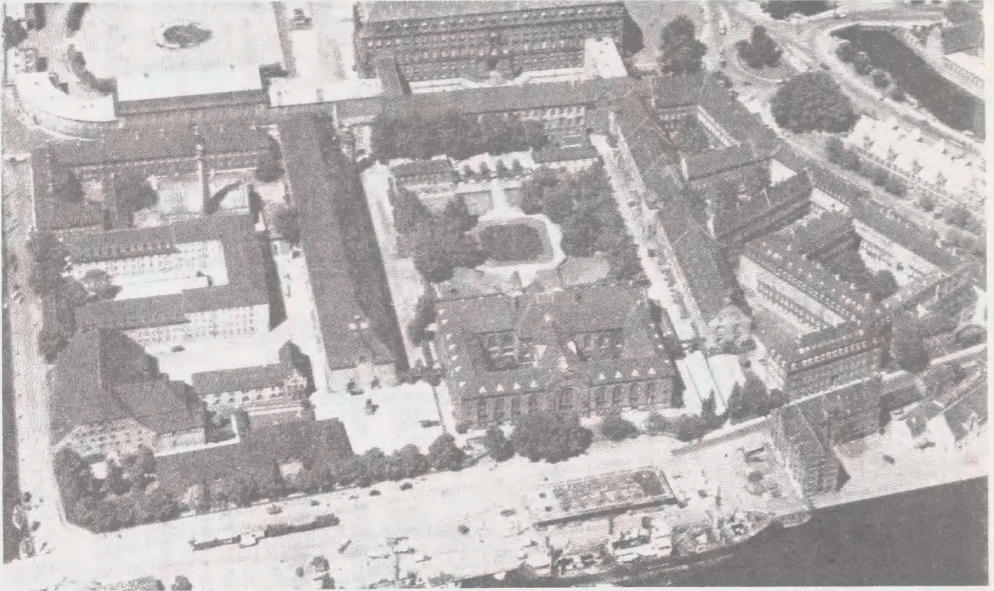
"Hans J. Holms approberede grundplan fra 1899 af stueetagen til Det kgl. Bibliotek med hovedindgang fra Bibliotekshaven. De to små gårde skulle have grønne anlæg, men det har de vist sig for små til. De ser ikke godt ud 75 år senere. - Tegning på Det kgl. Bibliotek."

50, side 218!). Kort og koncist giver Hakon Lund en skildring af pragtsalen og i sammenhæng hermed af kunstammeretagen ovenpå, hvis udstyr og indretning der iverigt blev gjort langt mindre ud af.

Det var altså den pragtsal, ganske vist i betydeligt afbleget skikkelse, der blev totalt raseret og nedrevet, da Rigsarkivet flyttede ind i 1910. Forinden havde Det store Kongelige Bibliotek også erobret øverste etage, hvor Kunstammeret havde haft til huse. (Nogle år før var de berømte guldhorn blevet stjålet, tyven havde skaffet sig adgang til Kunstammeret via bibliotekets læsesal.) I den rømmede kunstammeretage blev de dør indrettede bibliotekssale ligeledes nedrevet, da biblioteket blev til arkiv. Af søjler og gelænderværk fra disse sale (og ikke kun fra den såkaldte Danske sal, som Hakon Lund synes at mene!) skabtes den lille bibliotekssal, som i dag pryder Koldinghus. Bo Bramsen anbringer i sin billedtekst side 225 helt fejlagtigt "Danske Sal" i Zuber-tilbygningen!

Tilbage af Det Store Kongelige Biblioteks indvortes er nu kun de to bogsale i Zuber-tilbygningen (den såkaldte Harsdorffske bygning), som i slutningen af 1700-tallet blev føjet til den gamle biblioteksbygning. Dels mellemetagens smukke sal, den eneste rest, der giver mindelser om den store bibliotekssal, dels salen i øverste etage, forbilledet for de altså også nedrevne bogsale i kunstammeretagen. Det synes imidlertid, som om Hakon Lund helt har glemt den bevarede bogsal i øverste etage. Hertil kommer, at Bramsens tekst under billedet af salen i mellemetagen (side 221) er for-

"Luftbillede af Det kgl. Bibliotek med Bibliotekshaven foran, omgivet af Tøjhus og Proviantgård på begge sider og Rigsarkivet for enden. Længere ud til højre og venstre ligger Centraladministrationskontorer mod henholdsvis Slotsholmsgade og Frederiksholms Kanal. I baggrunden Christiansborg Slot. Luftfoto fra ca. 1950. - Politikens Arkiv."

- Denne billedtekst samt alle artiklens øvrige billedtekster er Bo Bramsens, fra "København før og nu - og aldrig". En billedkavalkade om København inden for voldene og søerne. Bd. 1. Slotsholmen. Palle Fogtdal. 1987.

kert. Noget tyder på, at han har forvekslet denne stadigvæk eksisterende foredragssal i Rigsarkivet (fotografiet er ikke fra 1906!) med den østlige ende af den nu forsvundne pragtsal, en forveksling, der er så meget mere forståelig, som Zuber byggede denne lille sal som en minikopi af den store i samme etage. (Se "Bogsalene i det store Kongelige Bibliotek - og deres genbrug". MAGASIN nr. 2 1987, side 24f.)

Således er kun skallen tilbage af den gamle biblioteksbygning udvortes, men - som Hakon Lund skriver - ikke engang den "kunne man lade uantastet. For at skaffe lys til magasinerne - det tåbeligste man kunne gøre - gennembrød man de gamle mure, så at vinduesantallet fordobledes. Arkivarerne og arkitekten udviste i fællesskab en himmelråbende inkompetence.." (side 226). Den flotte bibliotekssals inventar blev overtaget af Nationalmuseet, som af de "kummerlige rester" rejste en foredragssal.

Da det gamle Kongelige Bibliotek (altså nu Rigsarkivet) blev bygget, lå Christian IVs havnebassin, hvor Bibliotekshaven nu ligger. Havnebassinet blev imidlertid sløjfet i 1860'erne og henlå som et støjende "industriområde", omtrent indtil det nye Kongelige Bibliotek ud til Christians Brygge mod havnefronten blev taget i brug. (I 1906 og til begyndelsen af 1960'erne hed gaden mod havnen Christiansgade.) Og godt 10 år efter blev den smukke bibliotekshave anlagt, forøvrigt af Christiansborgs arkitekt, Thorvald Jørgensen, der anbragte søjlebaser fra det andet Christiansborg i havens fire hjørner.

Det er en statelig biblioteksbygning, som den nu ligger for enden af Bibliotekshaven, "Københavns mest centralt beliggende park" (Bramsen side 261). Herligheden ligger der altså og kan beses og besøges af enhver. Således kan enhver også stille sig op i haven foran bibliotekets facade og checke Hakon Lunds bestemmelse af dens detaljer som "uomtvistelig venezianske". Det gælder de store vinduer, det gælder midtpartiet mod haven, og det gælder de undersætsige to tårne. En overraskende iagttagelse med hensyn til detaljen, men man beroliges ved at læse, at bygningens arkitekt, professor Hans J. Holm, "ikke desto mindre har fået huset til at se aldeles uveneziansk ud"! (Side 262) Så er der i det mindste en undskyldning for, at man ikke har set det før.

Det kongelige Bibliotek havde indtil 1968 også en facade ud mod havnefronten. Nu er den skammelig tildækket af en grå og kedsommelig femetages kontorbygning. Bøgernes stadigt voksende antal skubbede mere og mere de personer ud, som skulle sørge for bøgernes formidling. Men at dette skulle medføre, at en sådan kasse skulle klistres på, var noget i retning af vandalisme. Det sidste ord er dog ikke Hakon Lunds! Han synes ikke at have noget særligt imod denne bygning, udover at den "dækker Holms facade mod Christiansgade" (side 266). Det kan imidlertid også være nok endda!

Det nuværende kongelige Bibliotek har haft en levetid på over 80 år, og det kan i dag ikke engang rumme halvdelen af dets bogskatte. Resten er spredt på ganske uegnede magasiner i byen. ("Silde- og ostelagre" mener Hakon Lund, som dog selv kan beholde det med sild!) Heldigvis synes et stort centralmagasin på Amager sikret i den ganske vist ikke allernærmeste fremtid.

Juni 1986 iværksatte kulturminister H.P. Clausen et moderniseringsprojekt for Det kongelige Bibliotek. Intet var mere tiltrængt! Siden da har biblioteket levet i moderniseringens tegn. Og det har publikum nok allerede kunnet mærke. Hvad Hakon Lund således side 266 skriver om bibliotekets ringe udlånsservice, er i hvert fald ikke længere "nu", men "før"!

Et nyt bibliotek bliver der ikke bygget, men det kan også være det samme - bl.a. af den grund, at det ville være helligbrøde at flytte Det kongelige Bibliotek fra Slots- holmen. Men allerede for et par år siden skrev overbibliotekar Erland Kolding Nielsen i Bogens Verden (Tidsskrift for dansk biblioteksvæsen) om udbygningsplaner ud mod havnefronten. Tilbygningen vil i givet fald blive anbragt ud for biblioteket på kaj- arealet. Æstetisk og arkitektonisk særdeles velanbragt. Dels vil en sådan tilbygning ikke fra havneløbet blokere for udsynet til Christian IVs Bryghus eller Tøjhusmuseets og Proviangårdens markante gavle, dels vil den gøre sit til at få den allerede omtalte uskønt påklistrede "flade kassebygning" (Bramsen side 263) ud mod Christians Brygge gjort mindre synlig.

Det er i sammenhæng med Det kongelige Biblioteks udbygningsmuligheder ud mod havnefronten iøvrigt særdeles lærerigt at læse, hvad Hakon Lund side 364ff. skriver om de omfattende opdæmninger, havnevæsenet foretog i 1860'erne på strækningen fra Frederiksholms Kanal til omtrent ud for Proviangården. (Det var i forbindelse med disse opdæmningsarbejder Christians IVs havnebassin blev opfyldt.) Netop dette opdæmmede areal venter på at blive udnyttet funktionelt og æstetisk.

Hvorom alting er, en virkeliggørelse af Det kongelige Biblioteks planer om en udvidelse ud mod havneløbet vil også give den skønne, historiske Slotsholm et frisk pust af nutidsatmosfære.

The text on this page is extremely faint and illegible. It appears to be a multi-paragraph document, possibly a letter or a report, but the content cannot be discerned. The text is arranged in several distinct blocks, separated by what might be paragraph breaks or section changes. The overall appearance is that of a scanned document with very low contrast or significant fading.